

SOBRE NACIONALISME I CLASSES SOCIALS ALS PAÏSOS CATALANS

Rafel Castellanos i Llorenç

Amb aquesta comunicació intentarem tan sols fer una sèrie de consideracions generals sobre el tema, ja que la manca de temps no ens ha permès de fer un estudi més aprofundit. D'altra banda, tractar aquesta qüestió amb profunditat requereix un treball sociològic, que s'escapa de les pretensions d'aquestes ratlles.

Per a abordar el tema caldrà començar intentant delimitar, encara que sigui molt esquemàticament, les diferents classes socials així com precisar què volem dir quan parlem de nacionalisme.

Per la finalitat que ens proposem considerarem molt esquemàticament (conscients dels perills que comporta tot esquematisme) les següents classes a la societat catalana:

1) Les dues classes socials bàsiques del mode de producció capitalista, la burgesia i la classe obrera amb les diferents fraccions i estrats. En el cas català ens interessa distingir una alta burgesia, estretament lligada als grans monopolis de l'Estat, i una mitjana burgesia corresponent a la mitjana i a la petita empresa instal·lada al país. Quant a la classe obrera podríem distingir diferents estrats com obrer qualificat i peonatge (sovint coincidint en moltes zones industrials europees

amb la població immigrada). Més important encara és precisar la pertinença de classe dels assalariats en general; és una qüestió clau que haurem d'analitzar de cara a una política d'aliances de la classe obrera.

2) La petita burgesia, caracteritzada per no posseir mà d'obra assalariada dependent, en la qual podem distingir tres sectors:

- a) La petita burgesia tradicional, formada per comerciants i industrials independents, artesans, etc.
- b) Certs sectors d'assalariats que concretarem.
- c) Els professionals independents, com metges, advocats, arquitectes, enginyers, etc.¹

3) Les classes agràries, esquemàticament els grans propietaris rurals i els petits propietaris i arrendataris. Finalment els assalariats del camp, minoritaris al nostre país, que podrien ser englobats amb els assalariats urbans.²

En una societat com la catalana un problema clau és la consideració dels diferents sectors assalariats cada vegada en augment. Tots els assalariats són obrers? Podem iden-

¹ Cal destacar que sovint el nivell social d'aquests professionals és superior al de petits empresaris amb pocs treballadors dependents. Per això alguns els han classificat entre la mitjana burgesia.

² La bibliografia sobre les classes socials és extensíssima. Des de Marx, Lenin, Mao entre els clàssics marxistes a autors com Bottomore o Gurvitch, etc. Per a un estudi de les classes socials a les societats capitalistes contemporànies, entre d'altres: Serge Mallet: "La nouvelle classe ouvrière". Nicos Poulantzas: "Clases sociales y alianzas por el poder". Raúl García: "El concepto de clase social", etc...

tificar tots els assalariats no productius amb la petita burgesia?

Sense entrar en el detall de la qüestió ens sembla que cap de les dues preguntes no es pot contestar afirmativament. És evident que no tots els assalariats es poden considerar pertanyents a la classe obrera. Només cal considerar els casos de gerents o directors d'empresa o els de directors de departament o encarregats, i en general el de tots aquells que ocupen un nivell de responsabilitat en la jerarquia de l'empresa capitalista...

Quant a la segona pregunta, també és prou clar que molts dels assalariats no productius estan totalment identificats amb la lluita obrera, com poden ser els treballadors de Banca, Sanitat i serveis en general (transports, dependents de comerç, etc.). D'altra banda, en alguns casos caldria discutir què s'entén per treball productiu.

Pel que fa als assalariats cal tenir en compte dos criteris: l'un, que ja hem insinuat, que és el lloc ocupat en la jerarquia de l'empresa (directors, tècnics amb un grau de responsabilitat, encarregats, etc.) i l'altre la divisió del treball intel·lectual i manual en els diferents sectors de producció (empreses formades majoritàriament per tècnics, ensenyants, treballadors de serveis i funcionaris, etc.) o dins de la mateixa empresa (tècnics i delineants, tècnics d'organització o administratius, etc.).

El grup definit segons el primer criteri és més clar que es pot englobar en les fraccions petit burgeses. El grup definit seguint el segon criteri, en canvi, té més punts de coincidència amb la classe obrera. Com ja hem vist més amunt, certs sectors de serveis, on el treball és massificat i fins un cert punt desqualificat, aquesta identificació és notable. Pel que fa als sectors més poc massificats i més qualificats, només la seva posició respecte a la lluita de classes (que ha de comportar la crítica de la divisió del treball que els privilegia) pot acabar de definir-los.

És clar, doncs, que un sector d'assalariats forma part de la petita burgesia, que un altre forma part de la classe obrera i que un tercer

sector que resta menys definit pot ser considerat petita burgesia però amb certes matisacions. El paper dels tècnics s'ha de situar dins d'aquesta perspectiva. Les tesis de Serge Mallet sobre "la nova classe obrera" aporten elements de reflexió interessants, però no tenen en compte el procés de qualificació i alhora de desqualificació inherent al desenvolupament capitalista.³

Pel que fa al tema que tractem, podem considerar que una bona part d'aquests assalariats se senten més identificats ideològicament amb les fraccions petit burgeses.

Així, doncs, com a conclusió, distingirem en aquest tema els grups socials següents:

1. Alta burgesia.
2. Mitjana burgesia.
3. Petita burgesia (incloent-hi certs sectors assalariats).
4. Classe obrera (incloent-hi certs sectors assalariats no directament productius i els assalariats del camp).
5. Grans propietaris rurals.
6. Petits propietaris i arrendataris.

El mot nacionalisme és plural:

1) El seu significat més elemental seria el de moviment basat en la solidaritat entre els diferents membres de la nació, pel fet de compartir determinades situacions, condicions o problemes comuns.

2) Com un cas particular dels conflictes provocats pels interessos oposats entre grups socials, també significa el moviment provocat per l'enfrontament entre dues nacionalitats (que sempre es materialitza per mitjà de l'enfrontament entre les classes socials de les diferents nacionalitats, ja sigui entre les respectives classes dominants quan aquestes tenen un poder polític propi o entre classes dominants i classes dominades quan aquelles comparteixen el poder polític). Dintre d'aquest significat, el mot nacionalisme tant ha servit per a designar el moviment polític de lluita d'una nacionalitat per a alliberar-se de l'opressió (en aquest sentit nacionalisme és sinònim de moviment d'emancipació o d'alliberament nacional), com per a designar

³ André Gorz: "Tècnica, tècnics i lluita de classes".

el moviment polític d'una nació dominant contra una nació dominada (en aquest sentit és sinònim d'imperialisme).

3) Com a extensió i concreció política del significat anterior, el nacionalisme és també el moviment polític, al si d'una nació, per a obtenir un poder polític (Estat) propi.

4) També pot significar la ideologia que dona primacia als valors nacionals dins la vida social i política. En aquest sentit, es tracta d'una ideologia segregada per les classes dominants per a cohesionar el grup amb una funció primordialment mixtificadora de la realitat social. La ideologia nacionalista ha tingut diferents continguts segons el paper jugat per les classes dominants. En el cas de la burgesia, ha estat progressista i liberal quan la burgesia era la classe popular ascendent contra l'aristocràcia i clarament conservadora o reaccionària quan ja s'ha trobat al poder.

La ideologia nacionalista portada al seu extrem absolut ha generat el feixisme. Les monstrositats comeses sota aquests règims "nacionalistes" són la causa de la reacció negativa davant del terme nacionalisme a molts països europeus.

Veiem, doncs, que el nacionalisme té més d'un significat: és alhora un moviment basat sobre un sentiment de pertinença, un moviment de lluita i una ideologia i que les diferents realitats que expressen es presenten sovint interrelacionats.⁴ És evident, per exemple, que el nacionalisme (moviment) d'una nació dominant està fortament marcat per la "ideologia nacionalista" generada per les classes dominants (p. ex. l'espanyolisme). En canvi, el nacionalisme (moviment) d'una nació dominada -que s'oposarà al nacionalisme de la nació dominant- estarà marcat per la classe que sigui hegemònica en el moviment. Pot caure en la "ideologia nacionalista" si la direcció és portada per la burge-

sia o per sectors populars sense una clara consciència de classe o, en canvi, pot ésser orientat amb una línia marxista si és la classe obrera qui en pren la direcció conscient.

És evident que el terme nacionalisme pot portar a confusió perquè designa, al mateix temps, conceptes tan oposats com els moviments d'alliberament nacional i l'imperialisme, o perquè designa alhora els moviments d'alliberament nacional lligats a la lluita per l'alliberament social i els moviments lligats a una ideologia burgesa, que manté la dominació de classe.

Sota el nom de nacionalisme s'han presentat el feixisme, el nazisme, la Falange espanyola, etc. i la "ideologia nacionalista" ha servit per a camuflar la lluita de classes i està estretament relacionada amb el xovinisme, el racisme, etc... És per això que sovint per a designar la lluita de les diferents nacions oprimides és preferible -com diem més amunt-, el terme moviment d'alliberament nacional que està al marge de tota la càrrega negativa del mot nacionalisme.

D'entrada, és clar que el nacionalisme com a moviment vindrà marcat per la classe o les classes socials que l'impulsin.⁵ Així podem parlar de nacionalisme burgès o de nacionalisme popular si és la burgesia o són les classes populars les que dirigeixen aquest moviment.⁶ Podem parlar per la mateixa raó de nacionalisme obrer? En un sentit estricte és evident que sí, malgrat que en aquest cas el fet d'ajuntar els dos termes (nacionalisme i obrer) ens resulti xocant pel sentit que sovint s'ha donat al terme nacionalisme com a oposat o contradictori amb internacionalisme. D'altra banda no deixa de ser interessant de remarcar que, si parlar de nacionalisme obrer pot ser un contrasentit, és precisament perquè el moviment obrer no ha donat una resposta prou clara al dualisme nacionalisme - internacionalisme.

⁴ Per això és sorprenent que una coneguda enciclopèdia catalana defineixi el nacionalisme com "Actitud política derivada directament del fet d'atribuir, en un terreny ètico-polític, un valor altíssim al fet nacional o a la nació".

⁵ El llibre de Beltza: "Nacionalismo vasco y clases sociales" ofereix importants punts de reflexió sobre aquesta qüestió.

⁶ Quan parlem de classes populars ens referim als grups 3, 4 i 6 de la divisió que hem proposat.

La influència ideològica d'una classe sovint arriba més enllà de la pròpia classe. Això explica que el nacionalisme popular, tant pugui caure sota el domini ideològic de la burgesia, com ésser impulsat pel moviment obrer.

El nacionalisme burgès apareix a Europa al segle XIX, lligat al procés d'ascensió de la burgesia com a classe dirigent. El nacionalisme burgès des de la seva aparició estarà lligat a la dinàmica burgesa i portarà al seu si les contradiccions d'aquesta classe. D'una banda, com a classe dirigent de la lluita popular contra el poder feudal, la burgesia és una classe revolucionària i el nacionalisme està lligat a la destrucció del poder absolut i a la implantació de la sobirania popular, identificada amb sobirania nacional.

El nacionalisme burgès havia de reflectir ja des del començament els interessos exclusius de classe en què es basava, interessos que es manifestarien a nivell polític-social en la limitació de la democràcia als seus aspectes formals i, a nivell ideològic, en l'intent d'amagar les contradiccions reals de classe existents a la societat, tot servint-se d'un suposat interès nacional superior.

La concepció burgesa de la nació i el nacionalisme burgès són per aquesta raó idealistes. És per mitjà d'aquesta idealització que la burgesia pot reeixir a fer passar per interessos nacionals el que no són més que interessos exclusius de classe. La "ideologia nacionalista" generada per la burgesia (i en general per les classes dominants) és -com ja destacàvem abans- una ideologia mixtificadora de la realitat nacional. Posa a primer terme uns pretesos "valors nacionals" que serveixen per a amagar la realitat social i les seves contradiccions.

El nacionalisme popular, en oposició al nacionalisme burgès, apareix en l'etapa actual d'internacionalització del capital com a resposta a l'avanç de l'imperialisme i la seva tendència a l'homogeneització de la població sota els models de les nacions dominants. Per la seva mateixa composició social no-burgesa aquest moviment és interclassista i potencialment anticapitalista. Com hem indicat més amunt tant pot ser orientat per una ideologia nacionalista burgesa, com pel marxisme,

d'aquí l'ambigüitat de molts d'aquests moviments a l'actualitat.

Quan la dinàmica del moviment és impulsada per sectors petit burgesos, l'orientació burgesa esdevé dominant i influeix a la resta de les classes socials, fins i tot amplis sectors de la classe obrera. Per la seva funció mixtificadora, la "ideologia nacionalista" és una arma perillosa per al moviment obrer, pel fet que pot arrossegar importants sectors populars i fins i tot obrers al marge dels seus objectius de classe. Tant en la seva variant més conservadora i xovinista, com en la variant més liberal i progressista, el nacionalisme petit burgès es troba limitat per la seva dependència econòmica, social i ideològica de la burgesia.

La seva radicalitat nacionalista cau sovint en el verbalisme per la seva ambigüitat respecte a la lluita de classes i per tant davant el poder polític dominant. Per la primacia que sol donar a la nació (ideologia nacionalista), no pot donar una resposta clara a la qüestió nacionalisme - internacionalisme.

Quan la dinàmica del moviment és impulsada pel moviment obrer és possible de superar, partint d'una anàlisi materialista, els plantejaments idealistes i comprendre la nació com una societat concreta i real amb l'existència de les diferents classes i sectors socials i els seus interessos oposats. És possible partir del principi de la igualtat més absoluta entre totes les nacions i del dret a l'autodeterminació (que vol dir dret a l'Estat propi) i superar positivament la qüestió nacionalisme - internacionalisme.

Dissortadament aquesta línia d'integració nacionalisme (moviment d'alliberament nacional) - internacionalisme no ha estat dominant en el passat al si del moviment obrer. Aquest més aviat s'ha debatut entre un cosmopolitisme abstracte (Rosa Luxemburg), un internacionalisme sobre la base de les grans nacions (Marx), i un cert oportunisme en el plantejament estratègic del problema (Lenin). Cal també dir, però, que és possible retrobar simultàniament amb les actituds generals esmentades, una línia en un sentit més clarament positiu especialment en el moviment obrer de les nacions oprimides, d'una manera especial aquelles on la clas-

se obrera ha tingut un cert pes social i polític (p. ex. Irlanda, Països Catalans, Euskadi, etc.).

L'actitud de les diferents classes socials catalanes davant la lluita d'alliberament nacional només es pot entendre a partir d'una interpretació històrica que té com a data significativa la pèrdua de les institucions pròpies, com a conseqüència de la derrota de la guerra de successió i la implantació del decret de Nova Planta.

És a partir d'aquests fets que es va configurant el nou Estat espanyol sobre una nova aliança de classes. A partir d'aquest moment la burgesia catalana basarà el seu status de classe dominant dins la societat catalana-, en la seva situació de dependència del poder polític estranger i l'Estat espanyol se servirà de la burgesia catalana per a exercir el seu domini a la societat catalana.

Parlar de nacionalisme i classes socials als Països Catalans vol dir parlar de l'actitud de les diferents classes socials envers l'Estat espanyol i en funció del projecte de societat que cada casa pretén, el mateix podríem dir de l'Estat francès. (Per manca d'informació aquí només ens referirem als Països Catalans sota l'Estat espanyol).⁷

Tractarem a continuació cadascun dels grups socials que hem distingit a la societat catalana:

1) L'alta burgesia catalana està íntimament lligada al capitalisme monopolista espanyol, al seu torn dependent de les multinacionals europees o americanes.⁸ Forma part del que en podríem anomenar l'oligarquia dominant juntament amb els financers i terratinents castellans i l'alta burgesia basca. Dintre d'aquest sector oligàrquic l'alta burgesia catalana ocupa un paper subordinat.

L'Estat espanyol és bàsicament l'aparell

de poder d'aquesta oligarquia i per això està interessada a mantenir l'Estat espanyol sota la forma actual o lleugerament modificada. El seu projecte de nova societat és conservar el statu quo.⁹ L'alta burgesia catalana està interessada a mantenir l'Estat espanyol i per això és profundament espanyolista. És, doncs, nacionalista però nacionalista espanyola al servei de l'Estat opressor.

La política regionalista que ha portat en determinats moments l'alta burgesia catalana no contradiu aquesta afirmació general. La Lliga no fou mai un partit nacionalista català (en el sentit de reclamar l'Estat propi) i no passà de regionalista. Com ha dit Joan Fuster, la burgesia quan ha de triar entre la butxaca i la bandera es decideix per la butxaca, (que és el que representa l'Estat espanyol i la política espanyolista). D'altra banda, convé remarcar que la política de la Lliga no anava a combatre l'Estat espanyol, sinó a augmentar-hi la seva influència per mitjà de la pressió que pogués fer amb una política regionalista.

Les afirmacions més generals que hem fet sobre l'alta burgesia són vàlides tan al Principat com al País Valencià o a les Illes. En aquests dos darrers casos ni tan sols ha existit aquesta política regionalista i en general és -i ha estat- més "provinciana" i dependent de Madrid.

Dintre el sector social que acabem de descriure, hi entrarien els March de Mallorca, els Villalonga del País Valencià, i els Mateu, els Guardans i els Bertrand Güell al Principat, per posar alguns exemples.

2) La mitjana burgesia (definida com els sectors propietaris de la mitjana i la petita empresa) és un sector social dependent de l'anterior. La diferència fonamental rau en el fet que aquesta burgesia té els seus interessos en empreses situades en territori català i,

⁷ Per la urgència en la confecció d'aquest treball no he pogut incloure-hi alguns dels estudis sobre les classes socials als Països Catalans (A. Jutjar, Llorenç Capellà, etc.). Per això el nostre estudi no podrà ser ni molt detallat ni aprofundit com hauríem volgut.

⁸ Ernest Lluch ja destacà en un article publicat a Orifloma uns anys enrera els lligams més estrets del capitalisme català amb el capitalisme europeu mentre que a Madrid hi tenia més influència el capital americà.

⁹ Perfilant més podríem distingir encara dos subsectors: l'un més minoritari, lligat als privilegis franquistes dels sectors no productius (immobiliàries, urbanitzacions, etc.) i l'altre, més innovador, als sectors productius. Aquest darrer grup és important al Principat i ho és molt menys al País Valencià i a les Illes.

per tant, està més interessada que no pas l'alta burgesia en l'augment de llur rendiment. D'aquí el seu interès a resoldre els problemes d'infraestructura i de denunciar els avantatges aconseguits per sectors no productius durant el franquisme.

Igual com l'alta burgesia està interessada a mantenir l'Estat espanyol, però augmentant la seva influència relativa dins aquest Estat, i per això intenta convertir-se en el grup social dominant al propi país. Pels seus mateixos interessos, més relacionats amb la realitat catalana, i pel seu allunyament relatiu dels grans monopolis és més clarament autonomista. L'autonomia política més o menys estesa els interessa per diferents raons:

a) per a solucionar els problemes que afecten les seves empreses, agreujats pel desinterès del govern de Madrid.

b) Per a consolidar la seva posició de poder. Tanmateix, tal com ja dèiem en parlar de l'alta burgesia, la seva política autonomista no posarà mai en perill l'Estat espanyol que és la garantia de la seva posició de privilegi social als Països Catalans.

La mitjana burgesia, a cavall entre una política espanyolista i una política "catalanista", manté una actitud ambigua respecte a la qüestió nacional. Tot i defensar en algun cas aïllat una política formalment nacionalista, la seva pràctica no passa de regionalista ja que no té una resposta clara, ni respecte al grau de poder propi a reclamar (Estat propi), ni respecte a quin és l'abast de la nacionalitat catalana (Països Catalans).

Es tracta d'un sector social important al Principat (Banc Industrial de Catalunya, Banca Catalana, etc.), perquè disposa d'un poder econòmic remarcable amb l'intent de convertir-se en força hegemònica al propi país. Aquest intent la pot portar a enfrontar-se en determinades circumstàncies amb els sectors monopolistes (alta burgesia). També cal destacar la seva notable influència entre importants sectors de la petita burgesia.

Al País Valencià i a les Illes aquest sector no és tan definit, però hi podem trobar algu-

nes de les característiques esmentades en la indústria valenciana lleugera (mobles, joguines, construcció), o entre els comerciants de fruita o en l'hosteleria encara no controlada totalment pels *tours operators* a Mallorca.

Tant al País Valencià com a les Illes (de manera semblant al que hem dit de l'alta burgesia) són sectors molt més espanyolistes, és a dir, molt més subordinats a la burgesia dominant i amb poca possibilitat d'esdevenir hegemònics al seu país respectiu.

3) La petita burgesia (tal com l'hem definida més amunt), és una classe clau dins els moviments nacionalistes per diferents raons:

a) Es una classe relativament nombrosa ¹⁰ (encara que atomitzada).

b) Ocupa una situació aparentment "neutral" en la lluita de classes, la qual cosa li permet i la condiona a utilitzar el nacionalisme com a ideologia "neutral" i com a aglutinant de la nació per damunt de les classes.

c) Ocupa un lloc privilegiat dins la divisió del treball: treball intel·lectual, funcions dirigents, etc. Es la classe d'on surten majoritàriament els intel·lectuals i la producció cultural. Generalment és d'aquests sectors d'on sorgeixen les línies d'acció cultural i política nacionalistes.

La posició privilegiada de la petita burgesia en la jerarquia social, li permet de tenir un coneixement del funcionament econòmic capitalista i de l'aparell de l'Estat, cosa que faria possible per part d'aquesta classe una alternativa al sistema si arribés a cohesionar-se i manifestar amb claredat un projecte social i polític propi i diferent del burgès, cosa difícilment realitzable a causa de la seva subordinació a la burgesia.

És una classe que difícilment pot mantenir una política realment autònoma. A la pràctica, tot moviment polític impulsat per la petita burgesia acaba afavorint o bé una política burgesa dominant, o a la classe obrera si s'insereix en una dinàmica de canvi social emmarcat en un procés revolucionari.

¹⁰ Beltza, op. cit., la situa a Euskadi entre el 10 i el 15 % de la població. Al nostre país el percentatge no deu ser gaire diferent.

Malgrat aquesta manca d'autonomia, és una classe que inclou professions liberals, tècnics, intel·lectuals, etc. tots ells sectors amb una àmplia incidència social i cultural.

L'actitud de la petita burgesia respecte a l'Estat espanyol és diferent de la que sosté la burgesia. No té cap interès concret a mantenir l'Estat espanyol i per això mateix és capaç de potenciar una política nacionalista. Aquest fet és prou clar als Països Catalans on quasi tota l'acció cultural i nacionalista durant el franquisme ha estat potenciada per la petita burgesia, encara que no sempre amb actituds corresponents a les alternatives socials d'aquesta classe, sinó més aviat lligades al moviment obrer. La mateixa idea de Països Catalans ha sorgit de la petita burgesia, però tan sols ha estat assumida políticament per organitzacions que es reclamen del marxisme o del socialisme en general. La petita burgesia és encara actualment al nostre país la base social més important per una política nacionalista, encara que cal afegir que la base social s'estén cada vegada més entre la classe obrera (partint de certs sectors tècnics i de serveis principalment a causa del nivell cultural i de la procedència nacional).

Com ja hem comentat a la introducció, la més gran debilitat de la petita burgesia prové de la seva posició en la lluita de classes ja que es troba ideològicament dependent de la burgesia en el planteig del seu nacionalisme i ja hem vist quines eren les contradiccions del nacionalisme burgès. El seu nacionalisme és -o pot ser- radical, però la seva alternativa social és ambigua perquè no comporta una ruptura amb el sistema capitalista. Com a màxim és progressista comparada amb la burgesia, progressisme que correspon en les nostres coordenades a un plantejament socialitzant o socialdemòcrata.¹¹

Sense oposar-se frontalment a la burgesia i al sistema capitalista i per tant al seu Estat, com és possible una política coherent de reconstrucció nacional? Aquesta és la

més gran contradicció de la petita burgesia nacionalista.

4) La classe obrera és la classe majoritària de la societat catalana, encara més si hi incorporem aquells sectors assalariats que hem considerat a la introducció.

Aquesta classe ni està interessada a mantenir l'Estat espanyol, com la burgesia, ni té l'actitud conservadora respecte al sistema social que manté la petita burgesia. Objectivament és, doncs, l'única classe que pot dirigir la lluita contra l'Estat espanyol i per la reconstrucció nacional dels Països Catalans.

Hi ha però una sèrie de factors que vindria explicitar per a analitzar l'actitud de la classe obrera catalana respecte a la lluita d'alliberament nacional.

a) La classe obrera, com qualsevol altra classe, no és homogènia. A part dels sectors immigrants als quals farem referència convé destacar que l'actitud respecte a la qüestió nacional és variable segons els sectors considerats. En general podem dir que la classe obrera comparteix amb les altres classes populars una actitud favorable a la lluita d'alliberament nacional. Sense entrar a detallar els diferents sectors, és interessant de fer notar que la consciència nacional sol ser més clara entre els sectors obrers que tenen un nivell cultural més elevat, sector que en general coincideix amb la població autòctona i d'altra banda amb sectors on -a causa de la posició ocupada en la divisió del treball- la consciència de classe és més esmorteïda. És una contradicció que val la pena de posar en evidència per tal d'intentar resoldre-la.

b) Cal destacar la influència de la ideologia dominant. Com digué Marx al Manifest Comunista, "les idees dominants d'una època sempre han estat només les idees de la classe dominant". Això es manifesta dins la classe obrera en la dependència dels models burgesos (espanyols o catalans). L'espanyolisme està arrelat a la classe obrera com ho ha es-

¹¹ Això no vol pas dir que els partits socialdemòcrates siguin de base social petit burgesa. Com és sabut no hi ha una correspondència exacta entre els partits polítics i les classes socials. Un dels fets més interessants a destacar és la presència de membres de la petita burgesia en la direcció de molts partits obrers. De manera semblant podem veure que certs partits de base social petit burgesa són dirigits per elements de la mitjana burgesia.

tat a les altres classes socials catalanes, com a conseqüència de la dominació espanyola, particularment greu durant el franquisme. Cal advertir que així com el procés de catalanització cultural ha estat important entre la petita burgesia, ho ha estat molt menys entre la classe obrera per raons òbvies de dificultat d'accés a certes formes culturals.¹²

També cal tenir en compte a un altre nivell més reduït, però cada vegada en augment, la influència ideològica de la burgesia catalana sobre la classe obrera. Això explica que sovint certs plantejaments nacionals al si de la classe obrera (de les seves organitzacions i partits) no s'apartin dels que fa la petita burgesia catalana. La doble influència espanyolista d'una banda, nacionalista burgesa catalana de l'altra, és prou estès encara en diferents graus i segons els sectors.

Pel que hem dit en parlar de la burgesia, és evident que aquestes influències seran diferents del Principat al País Valencià i a les Illes, on la influència espanyolista és més gran però per la mateixa debilitat de la "burgesia nacional" la influència burgesa en el moviment nacionalista català és menor.¹³

c) Un altre factor a tenir en compte és l'origen o la procedència nacional o ètnico-cultural dels immigrants que representen un percentatge important de la classe obrera catalana.

Històricament i encara actualment l'existència de la immigració majoritàriament castellano-parlant ha estat utilitzada per a frenar la lluita d'alliberament nacional (lerrouxisme). La política lerrouxista és un instrument important en mans de la dreta espanyolista per a dividir la classe obrera catalana. Aquesta política és un perill i continuarà essent un perill mentre la classe obrera (les seves organitzacions i partits) no assumeixi amb totes les seves conseqüències la lluita

d'alliberament nacional que és l'única perspectiva des de la qual es pot plantejar una política clara d'unitat de la classe obrera, sobre la base d'identificació amb uns mateixos objectius.

d) Finalment encara convindria destacar un altre factor que ja hem insinuat: l'ambigua política de moltes organitzacions i partits obrers. Més amunt ja hem parlat de la resposta poc clara que ha donat històricament el moviment obrer a la qüestió d'alliberament nacional, internacionalisme, almenys pel que fa a les teories més conegudes o divulgades.¹⁴

Això es tradueix al nostre país amb una política poc clara per part de molts partits catalans, la traducció més clara de la qual a nivell organitzatiu és la manca d'autonomia organitzativa, la dependència en més o menys grau de partits espanyols (sucursalisme). Malgrat tot en el moviment obrer català hi ha hagut -i hi ha- tendències importants per a un plantejament correcte de la qüestió que ens fan pensar en la possibilitat d'una evolució favorable.

5) Els grans propietaris rurals no tenen una gran importància social als Països Catalans a nivell general. La seva influència és gran especialment a les zones més pobres, que solen coincidir amb els conreus de secà de l'interior, tant del Principat com del País Valencià i de les Illes. Aquest grup social políticament estigué lligat a les lluites carlines del segle passat i representà una resistència important contra el domini burgès.

El nacionalisme d'aquest grup té una base tradicional i està estretament lligat a una determinada concepció cristiana, de la qual Torras i Bages al Principat es podria considerar un exemple. Així com al Principat aquest nacionalisme tradicional fou minoritari, ja que la Renaixença tingué principal-

¹² Una de les limitacions més grans del moviment d'alliberament nacional és que la classe obrera que és la classe que potencialment el pot realitzar sigui alhora una de les classes més desarmades quant a l'accés a certs nivells culturals i, per tant, manipulable.

¹³ Així com al Principat hi ha importants sectors "nacionalistes" catalans d'orientació burgesa o petit burgesa (juntament també amb importants sectors d'orientació esquerrana) al País Valencià i a les Illes aquests sectors són majoritàriament esquerrans.

¹⁴ Entre els teòrics importants poc coneguts i que aporten elements importants a l'anàlisi de la nació hi ha Otto Bauer. Actualment M. Rodinson i l'equip de la revista "PLURIEL", entre d'altres.

ment una base social urbana, al País Valencià i a les Illes la cultura catalana durant el segle XIX i principis del XX en restà fortament marcada.

El projecte polític dels grans propietaris rurals és un retorn al passat, un retorn a les "tradicions catalanes", si convé per mitjà d'un Estat fort que les garanteixi. Oposats als sectors socials progressistes i demòcrates, tot i ser culturalment catalans, sovint mantenen posicions marcadament espanyolistes perquè consideren que l'Estat espanyol -malgrat tot- pot conservar amb més eficàcia la seva situació social que no pas un possible Estat català.

6) Els petits propietaris i els arrendataris són els sectors socials més importants del camp català, tant al Principat com al País Valencià i a les Illes. Els jornalers només són importants en zones molt concretes del país i molt sovint és mà d'obra temporera, en part immigrada.

A grans trets, hi podem distingir dos grans sectors quant a les seves actituds sociopolítiques. Un sector empobrit de secà i un sector més ric de regadiu. El primer manté en general actituds més conservadores sota el domini i la influència dels grans propietaris i de l'església tradicional.

El segon, d'altra banda majoritari al nostre país, és el sector més actiu econòmicament i socialment i, per això mateix, manté una certa independència.

El nacionalisme d'aquest sector es podria englobar en el que hem anomenat nacionalisme popular i amb una actitud en molts aspectes semblant al de la petita burgesia i, per les mateixes raons que hem dit en aquell cas, tan pot caure en el nacionalisme burgès (del qual és més dependent actualment almenys ideològicament), com lligar-se amb altres sectors populars amb els quals té uns interessos comuns.

L'augment cada vegada més gran del capitalisme al camp pot ser un factor important d'acostament dels pagesos a la classe obrera.

Hem vist, doncs, que les diferents classes i els diferents sectors socials mantenen actituds diverses respecte a la lluita d'alliberament nacional. Alguns clarament oposats a aquesta lluita, d'altres clarament favorables; finalment també d'altres mantenen una certa ambigüitat que només es pot superar a partir d'un procés lligat a la lluita de classes i a la manera que aquesta es manifesta als Països Catalans i a l'Estat espanyol.

Al llarg d'aquestes ratlles -forçosament molt esquemàtiques- hem volgut destacar especialment la dependència de sectors importants de les classes populars, i de la classe obrera especialment, respecte al nacionalisme burgès, (espanyol o català). Davant la manca d'iniciativa en la lluita d'alliberament nacional per part del moviment obrer (almenys a un nivell majoritari), és més que probable que el nacionalisme es vegi hegemonitzat a nivell de masses per la burgesia o per sectors petits burgesos subordinats a aquella. La situació política al Principat, i en certa mesura al País Valencià, semblen confirmar aquesta previsió. Les conseqüències polítiques d'aquest fet són prou evidents perquè calgui insistir-hi ara novament.¹⁵ El que és clar és que la resposta només pot consistir en la recuperació de la iniciativa per part de la classe obrera, la qual cosa vol dir que assumeixi en profunditat els objectius d'alliberament nacional tot recollint les aspiracions de les altres classes populars catalanes. Aquesta és la base per a l'articulació d'un ampli moviment popular -d'un bloc nacional popular- no tan sols perquè l'alliberament nacional sigui possible sinó i al mateix temps perquè els objectius de la classe obrera siguin una realitat.

¹⁵ Que existeixin formacions polítiques nacionalistes de base i de plantejaments petit burgesos no ens sembla problemàtic. El que destaquem és que el nacionalisme (el moviment d'alliberament nacional) passi majoritàriament per aquelles coordenades.

